

Tekenen in de tijd 169

16-22 oktober 2022

Vrijdag 14 oktober kwamen vertegenwoordigers van vernieuwende projecten in de Nederlandse Rooms-Katholieke Kerk samen in het Huis van Dominicus. Te midden van verdamping en afbraak wordt gebouwd en wordt er gewerkt aan nieuwe wijn. Erik Borgman doet verslag.

Afgelopen vrijdag, 14 oktober, waren wij in het Huis van Dominicus verzameld met zo'n veertig vertegenwoordigers van vernieuwende projecten in de Rooms-Katholieke Kerk van Nederland. In 2019 is de Stichting Porticus begonnen dergelijke projecten een jaarlang te ondersteunen, onder de titel *Space for Grace*. Veel projecten bleken behoefte te hebben aan langere steun. In 2022 en 2023 onderzoeken wij vanuit het Huis van Dominicus en proberen uit wat dat kan zijn. In de eerste helft van dit jaar bezochten Hermen van Dorp en ik een tiental projecten en vroegen hoe het met ze ging en wat zij nodig dachten te hebben. Alleen al het feit dat er belangstellend naar hen gevraagd werd, bleek voor veel van de projecten een belangrijke bemoediging. Het is wat ons betreft een eerste mogelijke les voor kerkelijke bestuurders. Meer gevoel van samenhang en verbondenheid bleek een ander verlangen en daar probeerde de bijeenkomst van 14 oktober aan tegemoet te komen.

We openden de bijeenkomst om twaalf uur met een middaggebed. We zongen met alle deelnemers, op een van de eenvoudige abdijsongteksten die wij ook in het getijdengebed gebruiken, Psalm 104. Daarin wordt de overvloedigheid van Gods schepping bezongen en wordt God geprezen omdat Hij alles zozeer met wijsheid heeft gemaakt. Wat ons als kerk te doen staat, is niet moeizaam activiteiten organiseren en daar krampachtig een publiek voor proberen te vinden. Wat wij doen, moet op de een of andere manier deze lofprijzing uitdrukken.

Wij lazen in het middaggebed de passage uit het Lucasevangelie waarin Jezus zegt: 'Niemand doet jonge wijn in oude zakken. Anders doet de jonge wijn de zakken barsten, loopt de wijn weg en zijn de zakken kapot. Nee, jonge wijn doe je in nieuwe zakken. En niemand die oude wijn gedronken heeft vraagt om jonge. Hij zegt: "De oude is lekker"' (Lucas 5,36-39). Ons idee was dat veel vernieuwende projecten zich voelen als nieuwe wijn die in oude zakken wordt geperst, en daardoor gehinderd. Ter verdieping en nuancering was aan de lezing een korte bezinning toegevoegd:

'Niet doen!', lijkt Jezus in het evangelie te zeggen. Doe geen nieuwe wijn in oude zakken, 'anders doet de jonge wijn de zakken barsten, loopt de wijn weg en zijn de zakken kapot' (Lucas 5,37). Maar als je nog eens kijkt, blijkt Hij te zeggen: 'Niemand doet jonge wijn in oude zakken.' Misschien is dat wel ten onrechte. Misschien moeten de oude zakken soms juist wel barsten. Dan zijn er om jonge wijn niet verloren te laten gaan nieuwe zakken nodig. Zoals de schaal van een ei moet breken om de vogel geboren te laten worden. Dan kan ook de oude wijn in deze nieuwe zakken. Zij verschijnt dan zelf als nieuw en wordt zo opnieuw beeld van Gods trouw. Gods trouw is iedere ochtend nieuw, zegt Klaagliederen (3,23). Wie leerling is van Gods koninkrijk dat Hij verkondigt, haalt uit zijn voorraad nieuwe en oude dingen tevoorschijn, zegt Jezus (Matteüs 13,52). Kerkvernieuwing is het oude door het nieuwe laten openbreken zodat het nieuwe in het oude zichtbaar wordt. Dat nieuwe is God zelf zoals Hij in Christus is

verschenen en in de Geest werkzaam is. 'Ik ben de wijnstok en jullie zijn de ranken', zegt Jezus in het Johannesevangelie. 'Alleen wie met Mij verbonden blijven – zoals Ik met hen – dragen rijkelijk vrucht, want los van Mij kunnen jullie niets' (Johannes 15,5).

Ter afsluiting mocht iedereen naar de lunch een trosje druiven meenemen. Om zich te binnen te brengen dat zij of hij een aanzet is tot die nieuwe wijn.

Tijdens de lunch, verzorgd door mensen uit het nabije AZC en geserveerd door twee deelnemers aan onze Huiskamer van de Wijk, maakten de groepen nader kennis met elkaar. Het middagedeelte begon met een gesprek met Tabitha van Krimpen, tot komende maand nog jonge theoloog des vaderlands. Zij is het afgelopen jaar op veel plaatsen geweest. Tabitha zag veel verlangen bij kerkelijke gemeenschappen vooral ook weer jonge mensen aan te spreken, maar benoemde tevens de barrières die zij zag om dit ook werkelijk te realiseren: onvermogen af te wijken van bestaande patronen, openheid belijden maar zich zeer gesloten gedragen. Vooral wordt de kerk geblokkeerd doordat zij degenen die zij wil bereiken, niet werkelijk betreft bij het gesprek over wat nodig is.

Daarna volgde een gesprek met Corine van der Loos, actief in de Sant' Egidio-beweging in Amsterdam en werkzaam bij de bisdom Haarlem Amsterdam. Waar Tabitha vooral de kant van de nieuwe en frisse initiatieven benadrukte, is naar Corines ervaring inbedding in de traditie van de kerk en van Sant' Egidio zeker zo belangrijk. Sant' Egidio is een lekenbeweging die in de jaren zestig van de vorige eeuw in Rome is ontstaan en heeft als pijlers (liefst dagelijks) gebed en vriendschap met de armen. Daar is later de expliciete inzet voor vrede bij gekomen. Corine maakte duidelijk in hoeverre het actief contact zoeken met daklozen – 'onze vrienden van de straat' – en ze niet alleen willen helpen, maar met ze willen optrekken en zien als waardige mensen, een gemeenschap steeds weer openbreekt. Het voorkomt dat deze zich naar binnen keert en haar eigen vermeende schatten gaat koesteren.

In het gesprek tussen Tabitha en Corine dat volgde, werd nog wat doorgesproken over de noodzaak tot vernieuwing en het belang van trouw, juist ook in moeilijke en taaie situaties. Daarvoor is inbedding van je eigen project in een bredere context van groot belang. De deelnemers kregen de gelegenheid om onder meer over deze spanning door te praten in wat kleinere groepen. Ook ging het over de verhouding tussen gerichtheid op de eigen plaats en het eigen project en de betekenis van dit project voor de kerk als geheel. Het ging bovendien over het vasthouden van het besef niet zelf de bron, de dragende kracht en het doel van je project te hoeven zijn, maar dat het God is die ons door Christus in zijn Geest roept in zijn wereld actief en dienstbaar te zijn. De aanwezigen werden met woorden van paus Franciscus aangemoedigd niet bang te zijn om profetisch op te treden en wat onrust te stoken, misschien zelfs 'een zootje' – het zijn de woorden van de paus – aan te richten.

Tijdens de groepsgesprekken bleek eens te meer hoe uiteenlopend de projecten zijn die de aanwezigen vertegenwoordigen. Sommige zijn zeer lokaal, andere hebben landelijke uitstraling. Sommige zijn gericht op activiteiten die een bestaande (parochie)gemeenschap vitaal houdt of weer maken, andere vinden dat er iets ontbreekt en proberen dat te realiseren. Er zijn projecten die allereerst diaconaal zijn en er zijn projecten die de mogelijkheid willen bevorderen om contemplatie te beoefenen en een contemplatief leven te leiden. Sommigen zijn net begonnen, anderen zijn al een flinke tijd bezig.

Die verschillen zijn allereerst mooi om te zien. Het betekent immers dat er op alle lagen en niveaus van de kerk leven te vinden is. Dat leven is anders dan vroeger, minder groots en meeslepend, maar een tijdperk van kathedralen is niet perse beter dan een tijdperk van schuilkerken. Wat de verschillende projecten gemeen hebben, is dat zij het niet alleen kunnen en dat ook beseffen. Ze hebben elkaars ondersteuning, maar ook elkaars inspiratie broodnodig. Zij missen ondersteuning en bemoediging vanuit de kerkelijke leiding en vinden het moeilijk zich een beeld te vormen van de kerk die zij gezamenlijk aan het vormgeven zijn. Hoe voorkom je dat het een verzameling eilandjes wordt en dat er een kerkelijke variant van de verbubbeling optreedt? Hoe zorgen we dat we ook in onze dagelijkse praktijk beseffen dat we onderdeel zijn van een wereldwijde katholieke gemeenschap die de eeuwen doortrekt? Hebben juist op dit punt de projecten die uit activiteiten van religieuze orden zijn ontstaan, iets te bieden aan de projecten die voortkomen uit parochies? Ik denk van wel, al vraagt het nog wel nadere bezinning op wat dan precies.

Er is dus onderlinge herkenning en er is de vreugde om met meer te zijn dan gedacht. Dat is op de bijeenkomst vrijdag duidelijk aan het licht gekomen. Er zijn echter ook zorgen: over de beperkte tijd, de krappe financiën en het kleine aantal vergrijzende vrijwilligers. Er ook zijn al suggesties gedaan om tijdens een volgende bijeenkomst stappen verder te komen.

Van onze kant hebben wij als Huis van Dominicus bij de afsluiting duidelijk gemaakt dat wij zeer open staan voor suggesties. Wij zullen ook zelf actief op zoek gaan naar manieren om de druiven die zich nu hebben laten kennen, te persen en te bevorderen dat de nieuwe wijn die ontstaat, kwaliteit heeft. Laten we daarbij niet te klein denken. Volgens het Johannesevangelie ontlokt de wijn waarvoor Jezus op de bruiloft van Kana zorgt, aan de ceremoniemeester de reactie: 'U hebt de beste wijn bewaard tot het laatst!' (Johannes 2,10). We weten niet wat er nog kan gebeuren, maar we zullen verbaasd staan.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus